

НЕВАБАККА

Одному воякові з західної половини королівства корона виділила землю під хутір на східних теренах, як плату за вірну службу. Він плыв кораблем через море до міста Гамлакарлебю, потім річкою, доки дістався маленького села. Церкви там не було, усе широко розкидане село налічувало заледве п'ятнадцять хат. Він розпитував дорогу, стрічні розмовляли його рідною шведською мовою, але траплялися й такі, хто говорив лише фінською.

Далеко, на східному краю парафії, простягалася відписана йому земля. Вояк знав, що хижку сам мусить собі поставити, але тим не надто переймався. Ліс, яким просирав, був густий і темний, нітрохи не схожий на листяні ліси в його рідному краї. Деревини на порядну хату тут не бракувало. Верхівки дерев шаруділи, мов море, яким він плыв, вирушаючи на війну. Він добре там служив, здобув повагу й довіру офіцерів та простих солдатів. Але не був народжений вбивати й плюндрувати. Його життєвим

призначенням був заступ, мотика й плуг. На саму лиш думку про господарку йому свербіли долоні.

Він переночував у лісі, а на світанні рушив далі. Коли дійшов до пагорба, де мав збудувати свій хутір, уже був зрілий ранок. Місячна повня висіла низько над деревами, бліда на тлі весняного неба. Вона зійшла ще до сходу сонця. Вояк довго стояв, милуючись пагорбом, порослим лісовими хащами, і дзюркотливим струмком талого снігу в підніжжі. Він уявляв, де стоятиме хатина, де проляже перша його нивка. Воду носитиме з потоку, заки викопає криницю. Дров і хмизу в лісі не бракувало. Тут було все, чого потребував такий чоловік, як він. Тут була незаймана земля, а він готовий був засіяти її зерном і зробити родючою. Він буде таким запопадливим, як травневий місяць, вставатиме ще до сходу сонця, щоб братися до роботи. Місцина, де постане його хутір, називалася Невабакка — єдиний пагорб на багністій низині. У цьому тракті багато назв були мішанкою фінських та шведських топонімів, а часто й інші мови додавалися. От і Невабакка походила відразу від двох мов: «нева» — багно, а «бакка» — пагорб. За звичаєм, він теж мав тепер отримати ім'я, пов'язане з хутором. З Матса Матссона Раска став Матс Матссон Невабакка.

Матс Невабакка був суворим і роботязим чоловіком. Зрубав високі ялиці й на вершечку пагорба збудував хатину на одну кімнатку з розкішним огнищем, яке зберігало в хижі тепло навіть у найхолодніші зимові місяці. Біля хати випалив ділянку під ниву й посіяв своє перше збіжжя. Нива хоч і скромна, зате Матс знав, що тепер він

сам собі господар. Сам володар свого життя, і ніхто не велітиме йому, як жити, — ні офіцери, ані король. Більше ніколи ніхто не віддаватиме йому наказів, ніколи більше він не ризикуватиме життям заради чиеїсь примхи. Проживе своє життя, як вважатиме за потрібне. Він насолоджувався кожним ударом сокири, кожною скибою землі, скопаною лопатою чи мотикою.

Однак ліс непросто впокорити. Ліс чинив спротив. Смолисті стовбури падали неохоче, пеньки міцно впилися корінням у землю і ніяк не викорчовувалися. Ґрунт — суцільне каміння, каміння і нічого більше. Він зносив каміння, викладаючи огорожу навколо своєї маленької нивки, а вечорами провалювався у сон, і йому снилося каміняччя. Він копав і корчував коріння, яке чіплялося за каменистий Ґрунт з неймовірною силою мовби живої істоти.

Його вдовольняла самотність, вона була йому навіть миліша за вимушене товариство побратимів-вояків. Але тепер у його серці зродилося нове бажання: він мріяв про сина, який міг би йому допомагати в роботі. Може, навіть про двох синів, сильних і працьовитих. З їхньою допомогою цей клятий ліс таки піддався б його волі. З синами поруч каміння просто вилітало б з глинистої землі.

Але синів він не мав і дружини не мав — у цій окрузі жінок бракувало. У найближчому поселенні було дві хати й жодної дівчини на виданні. Матс не мав часу мотатися по ярмарках та інших місцях у пошуках годящої жінки.

Тоді йому спало на думку, що неподалік його хутірця є майже безлісе болото. Воно простиралося з північного

боку, але він не любив блукати поблизу трясовини. Щось, здавалося, спостерігало за ним, коли він тинявся тією місциною. Він у цьому навіть не сумнівався. Ні, не іновірці, і не еретики, так би мовити, однак у лісі жив інший народ, окрім птахів і звірини. Селяни з ними або добре ладнали, або сторонилися, як того вимагав час і звичай. Іноді їм щось приносили, але потай, бо цього не дозволяла церква. Однак часом селяни не мали іншої ради, як звернутися до них за допомогою, щоб врятуватися від хвороби чи від голоду.

Матс був тут чужаком, тому не знав ні тих створінь, ні їхніх імен, ані звичаїв. Він завжди брав з собою до лісу якусь залізку й, за потреби, голосно співав псалми. Мав глибокий, потужний, співочий голос. Лісовий люд не визнавав християнського Бога, це всі знали. Не те щоб Матс боявся, однак вважав за доцільне остерігатися.

Якби він зумів осушити болото, то мав би найкращу, найм'якшу ниву, без пеньків та коріняччя. Це заощадило б йому купу роботи. Він уже уявляв, як там колоситься жито. Багатство — ось що означало болото. За час перебування на чужині він трохи ознайомився з процесом осушення ґрунтів. Знав, що треба робити, як знав і те, що робота для нього, самотнього чоловіка, буде незмірно важкою. Зважившись, уже не марнував часу, узяв лопату, мотику й подався на багнище.

Того спекотного літнього дня комарі й мушва роями кружляли в повітрі над осокою. Небо синіло в високості, бездонно блакитне. Птахи примовкли. Лише червоночубий дятел вистукував ритмічний дріб на краю болота.

Коли Матс устроїв у землю лопату з мотикою, завважив на березку дрібні квіти з золотистими пелюстками. Ніколи таких раніше не бачив. Добрий знак, подумав він. Тут, саме тут він прокладе перший дренажний рів.

Матс узявся до праці. Байдуже, що буде важко, перспектива не позбавляла його ні сили встромляти лопату, ні поволі махати мотикою.

Він гарував, не спиняючись, навіть не тратив час на те, щоб відганяти комарів та мух. Коли сонце сягнуло зеніту й палило найнещадніше, випив води й ліг трохи подрімати в затінку ялиці.

Уві сні до нього хтось прийшов — істота з довгим мокрим волоссям, з якого скрапувала вода, й золотистими, мов квіткові пелюстки, очима. Істота пахла багном і болячою водою; її руки були покручені й вузлуваті, наче гілля карликової сосни, а одяг — наче зітканий з очерету. У сні Матс перехрестився, бо відразу здогадався, хто перед ним. Істота стояла з піднятими руками, наче захищаючи болото. Наче кликала в ліс, широким жестом обвела мочари, а тоді схрестила на грудях руки.

Матс прокинувся заціплений, з пересохлим горлом. Однак боягузом він не був. Стільки всього набачився у житті, що це його загартувало, ба, зробило жорстоким, його душа ствердла, мов граніт. Він бачив, як його земляки плюндрували й гребли все, що заманеться: жінок, урожай, золото. Сон — то пусте, навіть голову не варто собі ним завертати.

Матс знову взявся до роботи. Та за кілька днів знову сталося так, що він заснув на березі мочара з пеньком під

головою замість подушки. Йому знову явилася дивна істота. Цього разу вона була розлючена. Золотисті очі метали блискавиці. Земля під ними прогиналася, ніби вони стояли на хисткій трясовині. Матс чудово розумів, чого вона хотіла: щоб він не чіпав болота.

Матс прокинувся і так само, як попереднього разу, почав копати. Ніхто його не залякає, ніхто йому не вказуватиме, як чинити. Він сам собі господар і махатиме мотикою, як йому заманеться! Однак його не покидало відчуття, що за ним хтось невідступно спостерігає.

Одного разу Матс заночував на болоті, щоб узятися до роботи з самого світанку. Прокинувся ще затемна, легка імла стелилася понад розгойданими вітром травами. Неподалік озвався журавель. У вітті навколишніх дерев виспівували дрозди й омелюхи. Невтомно барабанив дзьобом дятел. Десь меланхолійно й жалібно зойкав сірий дятлик.

Матс взявся за лопату.

І тієї миті помітив постать, що прямувала до нього через трясовину. Чи, може, то був клопоть туману? Якщо жива істота, то йшла вона там, де було найбільш грузько.

Матс перехрестився. Стиснув рукою залізяку в кишені.

Туман згустився, набув форми, м'яких, вигнутих контурів. Хтось простував до нього. Жінка. З золотистим волоссям, як квіти, які падали зрубані під його лопатою. Волосся довге, скуйовджене, незаплетене. Руки й ноги довгі та стрункі, мов стебла осоки. Вона всміхалася йому зеленими, наче мох, очима. Матс подумав, що зроду ще

не стрічав такої краси, хоча набачився у світах чимало вродливих жінок. Дівчина мовчки спинилася перед ним в усій своїй неприкритій голизні й красі. Вона поклала руки йому на плечі, і його враз огорнули густі, важкі пахощі. Вона потягнула Матса додолу, розшнурувала його штани й сіла на нього верхи. Ще ніколи він не зазнавав такої розкоші, навіть з повіями у Празі.

Коли все скінчилося, вона так само мовчки зникла в імлі над мочарами. Матс геть знесилів і ледве доплівся додому. Про подальше копання годі було й думати.

Матс чудово розумів, з якою істотою він віддався любовцям. Але нічого поганого не сталося, переконував він себе; він зуміє захистити свою християнську душу і подбати, щоб подібне ніколи не повторилося. Та все ж не мав сили опиратися споминам, думав і думав про дивну дівчину восени, коли жнивував на своєму маленькому клаптику землі, який йому пощастило обробити. І взимку думав, коли ходив на лижах у ліс, полюючи на дрібну й велику звірину, щоб прогудуватися. Часто забрідав на болото, переконував себе, що там ліпше помітно сліди. Видивляючись їх, він не менш за звірині вишукував зовсім інші сліди, однак золотоволоски більше не зустрічав.

Одного вечора напровесні, коли надворі лив дощ і завивав вітер, хтось зненацька постукав у двері. Він, про всяке, мацнув ножа за паском, перш ніж підняти засув і відчинити.

На нього дивилися болотяно-зелені очі. Він не зміг опиратися, схопив її в обійми, затагнув у хатину, вдихав її пахощі лісу, мочарів і скель. Та раптом відчув, що вона